

Μακεδονικά

Τόμ. 12 (1972)

Αφιερύεται εις την μνήμην Γεωργίου Θεμελή, Χαραλάμπους Λέκα

Εγκύκλιος Ευγενίου Πατριάρχου
Κωνσταντινουπόλεως του έτους 1821

Νικόλαος Π. Δελιαλής

doi: [10.12681/makedonika.1018](https://doi.org/10.12681/makedonika.1018)

Copyright © 2015, Νικόλαος Π. Δελιαλής

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Δελιαλής Ν. Π. (1972). Εγκύκλιος Ευγενίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως του έτους 1821. *Μακεδονικά*, 12, 496–500. <https://doi.org/10.12681/makedonika.1018>

Κατά τὸν Συμεωνίδη ἡ ὀνομασία τῆς Ἐπανομῆς προέρχεται ἀπὸ τὸ θηλυκὸ τοῦ ἐπιθέτου *ὑπήνεμος* > *ἀπάνεμος* > *ἀπάνεμη* καὶ μὲ καταβίβασμό τοῦ τόνου *ἀπανεμή. Ἐν συνεχείᾳ μὲ τροπῆ τοῦ ε εἰς ο γίνεται: * *Ἀπανομή* καὶ τέλος *Ἐπανομή*, μὲ λόγια συσχέτιση πρὸς τὸ ἐπάνω.

Τὴν ἄποψη αὐτῆς στηρίζει ὁ συγγραφέας: α) στὸ ὅτι τὸ χωριὸ βρίσκεται κτισμένο σὲ «λίγω βῆθουλι πεδιάδα», ὑποθέτοντας ὅτι ὁ πρῶτος οἰκισμὸς τοῦ χωριοῦ πρέπει νὰ κτίσθηκε σὲ τοποθεσία ὑπήνεμη, ἀπὸ ὅπου καὶ προήλθε τὸ ὄνομα· καὶ β) στὸ ὅτι ἀπὸ πολλῆς ἑλληνικῆς περιοχῆς μαρτυρεῖται τὸ ἐπίθετο *ἀπάνεμος* καὶ τὰ παράγωγά του.

Σὲ ὅσα ὀρθὰ ἔχει σημειώσει ὁ Συμεωνίδης θὰ εἶχα νὰ προσθέσω τὶς ἀκόλουθες παρατηρήσεις μου, οἱ ὁποῖες, ἐλπίζω, θὰ εἶναι χρήσιμες στὴν τελικὴ συναγωγὴ συμπερασμάτων:

1) Τὰ πρῶτα σπίτια τοῦ χωριοῦ, ὅπως βεβαιώνει ἡ προφορικὴ παράδοση καὶ ὅπως ἦταν φυσικὸ, εἶχαν κτισθῆ γύρω ἀπὸ τὴ σημερινὴ κεντρικὴ πλατεία, τὴν ὁποία θὰ μπορούσε κανεὶς ἐμπειρικὰ τουλάχιστο, νὰ χαρακτηρίσῃ σάν τὸ χαμηλότερο καὶ ἐπομένως περισσότερο ὑπήνεμο μέρος τοῦ συνοικισμοῦ.

2) Στὴ νέα ἑλληνικὴ γλῶσσα παρατηρεῖται τὸ φαινόμενο τῆς τροπῆς ἐπιθέτων καὶ μετοχῶν σὲ οὐσιαστικά, χωρὶς τὴν προσθήκη παραγωγικῶν καταλήξεων¹. Ἐνάλογο παράδειγμα πρὸς τὸ *ἀπάνεμη* > *ἀπανεμή* θὰ μπορούσε νὰ σταθῆ τὸ ἐπίθετο ὁ, ἡ *κάθετος* > ἡ *κάθετη* (*ὄρμια*) > οὐσ. ἡ *καθετή*, ὅπου ἔχουμε πάλι τροπῆ τοῦ ἐπιθέτου σὲ οὐσιαστικὸ μὲ καταβίβασμό τοῦ τόνου².

3) Ὁ γλωσσικὸς τύπος *Ἀπανεμή* δὲν εἶναι ἀμάρτυρος· ἀναφέρεται σὲ χειρόγραφο τοῦ ἔτους 1732, πού βρίσκεται στὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας στὴ Χαλκιδική. Στὸ χειρόγραφο αὐτό, δημοσιευμένο παλαιότερα ἀπὸ τὸν Π. Ν. Παπαγεωργίου³, ταυτίζεται ἡ σημερινὴ Ἐπανομή μὲ τὸ τοπωνύμιο *Ἀπανεμή* (sic). Ἄν ἡ γραφὴ τοῦ ὀνόματος ἔχει παραδοθῆ σωστά, τότε ἔχουμε τὸν βσιτικότερο ἐνδιάμεσο τύπο τῆς ἐξελιξέως ἀπὸ τὸ *ἀπάνεμη* στὸ *Ἀπανομή* καὶ *Ἐπανομή*.

Μὲ τὶς παρατηρήσεις αὐτὲς καὶ κυρίως μὲ τὴν ἔσω καὶ μοναδικὴ ὡς τώρα μαρτυρία τοῦ χειρογράφου τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας ἐνισχύονται σημαντικὰ τὰ συμπεράσματα τῆς ἐτυμολογικῆς ἐργασίας τοῦ Συμεωνίδη.

ΘΕΟΧΑΡΗΣ ΠΑΖΑΡΑΣ

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1821

Τὸ δημοσιευόμενον ἔγγραφο, ἀποκείμενον εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς μονῆς Ζάβροδας (εἰκ. 1), εὑρέθη τὸ ἔτος 1959 ὁμοῦ μετὰ τῆς διαθήκης τοῦ Ὁσίου Νικάνορος καὶ τινῶν ἄλλων ἔγγράφων, τὰ ὁποῖα ἐδημοσιεύσαμεν παλαιότερον⁴. Πρόκειται περὶ ἐγκυκλίου τοῦ πατριάρ-

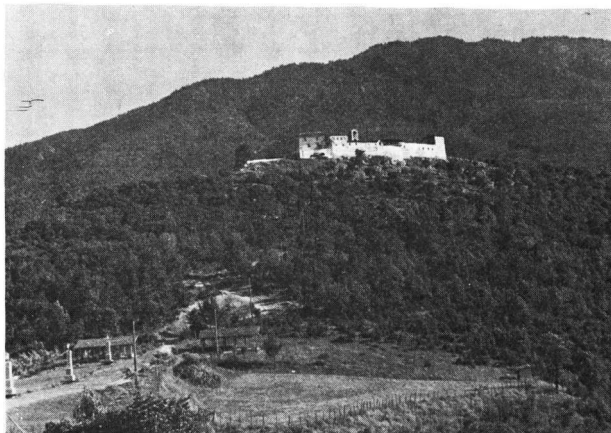
1. Βλ. Α. Ι. Θ α β ὠ ρ η, Οὐσιαστικά ἀπὸ ἐπίθετα (καὶ μετοχές) στὴ νέα ἑλληνικὴ, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 1.

2. Α. Ι. Θ α β ὠ ρ η, ἔ.ἀ., σ. 68 καὶ 159.

3. Π. Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομὴ εἰς τὴν βασιλικὴν καὶ πατριαρχικὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας τῆς ἐν τῇ Χαλκιδικῇ, «Byzantinische Zeitschrift», τ. 7(1898), σ. 69.

4. Βλ. Νικ. Π. Δελιᾶδης, Τὸ πρωτότυπον τῆς διαθήκης τοῦ Ὁσίου Νικάνορος

χου Κωνσταντινουπόλεως Εὐγενίου (1821-1822) ἐξαπολυθείσης τὸν Ἰούνιον 1821 καὶ ἀπευθυνομένης πρὸς ἅπαντα τὸν κληρὸν καὶ τὸν λαόν, διὰ τῆς ὁποίας καταδικάζεται ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων τοῦ 1821 καὶ θεωροῦνται καθηρημένοι μὲν οἱ βοηθοῦντες ἢ ἀποκρύπτοντες τοὺς ἐπαναστάτας κληρικοί, ἀφορισμένοι δὲ οἱ λαϊκοὶ καὶ ἰδιῶται οἱ συμπράττοντες ἢ εὐνοοῦντες τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα.

Εἰκ. 1. Ἡ μονὴ Ζάβορδας

Ἡ ἐγκύκλιος αὕτη τοῦ Εὐγενίου ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ ἐπανάληψιν τοῦ γνωστοῦ ἀφορισμοῦ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου Ε' τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, φωτογραφίαν τοῦ ὁποίου παραθέτομεν (εἰκ. 2) ἐκ τοῦ κώδικος ἀπογράφων τῆς Ἐπισκοπῆς Σερβίων καὶ Κοζάνης 1815-1831².

Ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Εὐγενίου εἶναι γραμμένη εἰς τὴν πρώτην σελίδα φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,48 × 0,71 μ. Εἰς τὸν νότον καὶ εἰς τὸ κάτω δεξιὸν μέρος ὑπάρχει ἡ ἐξῆς διαφορογράμματος σημείωσις: «Ἐπιτίμι(ον) Συνοδικόν. Ἐπιτιμῶν τοῖς κατὰ τὸ ρωα(α)/ἔτος ἐπὶ μηνὸς Ἀπριλίου Συνοδικαίς περὶ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας καὶ μηδενὶ πραξαμένοις κατὰ τῆς μεγάλης πόρτας ἐπὶ Σουλτάν Μαχμούτ».

Εὐγένιος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ρώμης
καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης

Οἱ τῷ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῳ Ἀποστολικῷ Πατριαρχικῷ καὶ Οἰκουμενικῷ Θρόνῳ ὑπο-

τοῦ Θεσσαλονικέως καὶ τέσσερα ἄλλα ἀνέκδοτα ἔγγραφα, «Μακεδονικά», τ. 9(1969), σ. 243-265.

1. Τὸ κείμενον τοῦ ἀφορισμοῦ βλ. εἰς Τάκη Χ. Κανδελόρου, Γρηγόριος Ε', ἐκδοσις β', ἐν Ἀθήναις 1921, σ. 214-219.

2. Διὰ τὸν κώδικα βλ. Μιχ. Ἄθ. Κανδελόρου, Γραπτὰ μνημεῖα ἀπὸ τῆς Δυτ. Μακεδονίας χρόνων Τουρκοκρατίας, Πτολεμαῖς 1940, σ. 66-85.

κείμενοι Ἱερώτατοι Μητροπολίται, καὶ ὑπέρτιμοι καὶ Θεοφιλέστατοι Ἀρχιεπίσκοποι τε καὶ Ἐπίσκοποι, ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαθητοὶ ἀδελφοί, καὶ συλλειτουργοί, καὶ εὐλαβέστατοι Ἱερεῖς, καὶ δσιώτατοι Ἱερομόναχοι, τιμώτατοι προεστώτες καὶ πρόκριτοι, καὶ λοιποὶ ἅπαξ ἄπαντες εὐλογημένοι χριστιανοί, χάρις εἰη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ ἡ ἐκκλησία

Εἰκ. 2. Ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ Ὑψηλάντου (Κώδιξ ἀπογράφων Ἐπισκοπῆς Σερβίῳ καὶ Κοζάνης, 1815-1831, σ. 168-170)

5 τοῦ Θεοῦ οἷα φιλόστοργοι Μήτηρ πάντων τῶν εἰσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν δὲν ἔλειψε οὔτε λείπει ἀπὸ τοῦ ναίοντα/τεύεται διαφοροτρόπως τὴν σωτηριαν τῶν εὐπειθῶν αὐτῆς τέκνων, ὅτε μὲν ὀργιζομένη, ὅτε δὲ προτρέπουσα, καὶ ἄλλοτε παρακαλοῦσα. Ὅταν δὲ κατιῆ αὐτὰ ἐπὶ τὸν χειρὸν προβαίνοντα/καὶ οὐ μόνον ἰδίαν ἀλλά καὶ κοινὴν βλάβην προξενούντα τότε δὲ ἐγκαίρως ἐπάγει καὶ τὰ ἐπιτίμια ὅπως διὰ τῆς πνευματικῆς ταῦτης

ρομφαίας ἀναστείλασα τὴν κακίαν τῶν μερικῶν/ ἀπαλλάττει καὶ τοὺς λοιποὺς τῆς ἀπολείας/ ἐγένετο ἀναμφιβόλως γνωστὴ εἰς ὅλους σας ἡ ἀπαραιτήτως κακοβουλία καὶ ἀντίθεος ἀνταρσία τῶν εἰς (τὰ μέρη) τῆς βλαχομπουγανίας ἀναφανέντων ἀπονενομημένων ἐκείνων ἀποστατῶν, οἵτινες καὶ ὡς νοσήσαντες μίαν νόσον ἀντιστρατευομένην καθόλα, καὶ ἠθικῶς καὶ κατὰ λόγον... εἰς τε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καί/ εἰς τὴν ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένην κραταιὰν καὶ ἀήττητον βασιλείαν, ἐφείλκυσαν κακοφρόνως οἱ ἀσυνείδητοι, καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ὀργὴν, καὶ τὴν ἔνδικον βασιλικὴν ἀγανάκτησιν, καὶ παιδεύαν./τὸ τοιοῦτον τέλος τῶν κακοβούλων ἐκείνων δέον νὰ φοβίσῃ τοὺς λοιποὺς καὶ νὰ τοὺς ἀποκαταστήσῃ προσεκτικoὺς, καὶ ἐδραιωτέρους εἰς τὰ χρέη τοῦ ρυαγιαλικίου, πᾶν τούναντιον συνέβη εἰς 10 μερι/κά μέρη διεφθαρμένων κακοῆθων, καὶ κακοφρόνων ἀνθρώπων καὶ ἀντὶ τὸ νὰ γνωρίζωσι οἱ ἀσυνείδητοι τὸν κηρμὸν εἰς ὃν κινδυνεύουσι νὰ περιπέσωσι καὶ νὰ ἐξαιτηθῶσι τὴν ἄφεσιν, ἐφ' οἷς κατὰ διάνοιαν ἐφθασαν νὰ πλημμελήσωσι/ συμπαρεσύρθησαν καὶ αὐτοὶ αὐτοκεφάλως καὶ κακοβούλως εἰς τὸν ἴδιον τῆς ἀπολείας κηρμὸν, προίκα τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀράς/ τὸ κοινὸν ἀνάθεμα, καὶ τὴν βασιλικὴν ἔνδικον ἀγανάκτησιν, κολποσάμενοι ὅτι οἱ τοιοῦτοι φθορεῖς καὶ τὴν λημέδνας τοῦ γένους (:), καταφρονήσαντες τὴν ὀφειλομένην πίστιν καὶ εἰλικρίνειαν/εἰς τὸ κραταιὸν δοβλέτι ἀπεμακρύνθησαν καὶ αὐτοὶ τοῦ Θεοῦ, ὡς ὑπερόπται τῶν θείων καὶ ἱερῶν νόμων, καὶ κανόνων, καὶ οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ὅσον οὕτω ἐξολοθρευ/θήσονται οἱ τοιοῦτοι δι' ὅλου, ἐρχεται γὰρ φησὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπολείας, οὕτε ἡμᾶς λανθάνει τὸ τοιοῦτον, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν τὴν χρέος μᾶς ἀπαγορεύει/ ἄμα ἐνιδρυθέντες εἰς τὸν ἀγιώτατον τουτονὶ πατριαρχικὸν ἀποστολικὸν καὶ οἰκουμηνικὸν θρόνον νὰ ὀμιλήσωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ σωτήρια: πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ εὐσεβεῖς, καὶ πιστοὺς/ ραγιαδες, τῆς κραταιᾶς, καὶ ἀήττητου βασιλείας, καὶ νὰ ὑπομνήσωμεν τὰς ὅσας χάριτας, ἅς ἴδομεν, καὶ βλέπομεν παρὰ τῆς ἀνεξαντλήτου αὐτῆς πηγῆν τοῦ ἐλέους, διὰ τοῦτο γράφο/ντες πρῶτον μὲν παρακινουόμεν, καὶ συμβουλευόμεν πᾶσιν ὑμῖν πατρικῶς, ὅπως ἀνακαλεσάμενοι εἰς τὸν νοῦν σας ὅσα καλὰ ἤξιωται τὸ γένος μας κατὰ καιροὺς ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφῆ/ σκίαν τοῦ βασιλείου κράτους, τῶν πάντοτε ἡσύχως, μὲ κάθε ἀνεσιν, μὲ τὴν τιμὴν καὶ ὑπολήψιν του, καὶ μὲ ὅλην τὴν ἔκτασιν πάντων θρησκευτικῶν πράξεων ἐλθῆτε εἰς ἑαυτοὺς καὶ γνωρίσαν/τες τὸ πόσον χρέος ἔχομεν εἰς τὸ βασιλεῖον κράτος, διὰ τὰ ἄπειρα ταῦτα καλὰ μέντη ἐδραῖοι καὶ στερεοὶ εἰς τὴν πίστιν καὶ σαδικανεστλήκη (:)

σας φυλάττητε εἰλικρίνειαν, πίστιν,/ καὶ ὑποταγὴν εἰς ὅλα τὰ ἀρέσκοντα τῇ ἐφ' ἡμᾶς τεταγμένην κραταιᾷ καὶ ἀήττητῷ βασιλείᾳ καὶ σώζητε ἀπαρέγκλητον τὴν πρὸς τὸ βασιλεῖον κράτος ἄδολον ὑπόκλισιν, ἔχοντες πρὸ/ ὀφθαλμῶν, ὅσα ὁ κραταιότατος, δικαιοτάτος, καὶ εὐσπλαγχνικότατος ἡμῶν ἀναξ (ὃν κύριος ὁ Θεὸς διαφυλάττει ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ ὑποτάσων ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ πάντα ἐχθρὸν καί/ πολέμιον) ἐπιδαψιλεύει καλὰ εἰς τὸ ἡμέτερον γένος τοῦ ὁποῖο ἡ ἄπειρος εὐσπλαγχνία ἀντὶ τοῦ νὰ ἐξαλειφθῇ κατὰ παντὸς τοῦ γένους, παιδεύει καὶ τιμωρεῖ μόνον τοὺς αἰτίους, τοὺς δέ/ λοιποὺς περιθάλλει καὶ συγχωρεῖ ἀνεξικακῶς καὶ πάντων τῶν μετανοούντων δέχεται τὴν πρόσπτωσιν, καὶ μεταμέλειαν ἀληθινῶς, εἰς λίθους βυθὸν παραπέμπων τὰ πλημμεληθέντα.

10

15

20

25

Εἶτα/ δὲ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς, μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἀγιωτάτων ἀρχιερέων, καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν, ἵνα ὅσοι καὶ ὁποῖοι τῶν χριστιανῶν, μικροὶ καὶ μεγάλοι, νέοι ἢ γέροντες, ἄνδρες ἢ γυναῖκες ἐκάστης τάξεως καὶ βαθμοῦ καὶ ἡλικίας, καὶ καταστάσεως, εἰς οὐδὲν λογισάμενοι τὰς πνευματικὰς νοουθεσίας καὶ ἐκκλησια/στικὰς ἐντολάς, ἐμμείνωσι τῇ κακοβουλίᾳ αὐτῶν, καὶ ἐπιχειρήσωσιν εἰς κανένα κίνημα ἀπάσῶν τῶ πιστῶ ραγιαλικίῳ, καὶ ἡ λόγῳ ἢ ἔργῳ ἢ κατὰ διάνοιαν συμπρά/τουςι καὶ συμφρονουσι τοῖς ἀπονενομημένοις ἐκείνοις τοῦ γένους, τὴν ἀπάλειαν, καὶ ἑαυτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν ἔργον τὴν ἀπάλειαν ἢ εἰδότες τοὺς τὴν τούταυτην φθοροποι/ἀν νόσον νοσοῦντες κρῖπτουσι καὶ σιωποῦσι αὐτοὺς οἱ τοιοῦτοι ἰατροῦρες, ἢ ἱερεῖς ὄντες, καθηρημένοι ὑπάρχουσι πάσης ἀρχιερατικῆς καὶ ἱερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως,

καί/ἐκπτῶτοι τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου καί ἀπόβλητοι τῶν ἱερῶν περιβόλων καί ξεγυμνασμένοι τῆς θείας χάριτος· λαϊκοί καί ἰδιῶται ὡς ἀσεβεῖς, ἀντίθεοι, κακόβουλοι καί ἀσυνεῖδη/τοι, ἀφωρισμένοι ὑπάρχουσι ἀπὸ Θεοῦ κυρίου παντοκράτορος καί κληρονομοῦ καί ἀσυγχώρητοι καί (κατὰ) θάνατον ἄλντοι, καί τυμπανιαῖοι (αἱ πέτραι) τὰ ξύλα καί ὁ σίδηρος/λυθείσαν, αὐτοὶ δὲ μῆδαμῶς, κληρονομήσουσι τὴν λέπραν τοῦ γιεζῆ, καί τὴν ἀγγχόνην τοῦ Ἰούδα, τὰ κτήματα καί ὑπάρχοντα αὐτῶν εἰς ἀπόλειαν εἶψαν καί παντελεῖ ἀφανισμόν/ἐν γενεᾷ μιᾷ ἐξελαιφθῆι τὸ ὄνομα αὐτῶν μετ' ἤχου, καί οὐ μὴ μείνῃ αὐτοῖς. ἐκκοπή-
 30 τωσαν ἀόρωσ τῆς παρούσης ζωῆς, καί προσζημωθήτωσαν καί τὴν μέλλουσαν ἐν τῷ/ κρίνεσθαι αὐτοὺς ἐξέλθοιεν καταδεδικασμένοι ἢ προσευχῇ αὐτῶν γενέσθω εἰς ἁμαρτίαν, καί διάβολον στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτῶν γεννηθήτωσαν αἱ γυναῖκες αὐτῶν χῆραι, καί τὰ/ τέκνα αὐτῶν ὀρφανὰ, γεννηθῆτω ἡ ἔπαυλις αὐτῶν ἠρημωμένη, καί ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν
 35 μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν, γεννηθῆτω ὁ οὐρανὸς ὁ ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν χαλ/κούς, καί ἡ γῆ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν σιδηρᾶ. πάταξι κύριος αὐτοὺς τῷ νύχει τῷ πυρετῷ καί ἀνεμοφορῶ, καί τῷ ὄχρῳ μεταμορφωθείσαν εἰς βόας κατὰ τὸν Ναβουχοδονό/σορ, στένοντες εἰεν ἐπὶ τῆς γῆς καί τρέμοντες ὡς ὁ Κάιν, σχισθεῖσα ἡ γῆ καταπῆ αὐτοὺς ὡς τὸν Δαθάν Κορρέ, καί Ἄβαρῶν, ἀγγελος κυρίου καταδιώξει αὐτοὺς ἐν πυ/ρίνῃ ρομφαίᾳ, ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ εἴη ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καί ἡ μερίς αὐτῶν μετὰ τοῦ προδότου Ἰούδα καί τῶν θεομίχων Ἰουδαίων τῶν συσταυρωσάντων τὸν κύριον/ τῆς δόξης καί προκοπῆν μῆποτε ἦδησαν, μηδὲ πρόσωπον Θεοῦ, ἔχοντες καί τὰς ἀρχὰς πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνων ἀγίων, καί θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ καί τῶν/ λοιπῶν ἀγίων συνόδων ἐξ ἀποφάσεως.

Ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ Ἰνδικτ. Θ.

†ὁ Καισαρείας Ἰωαννίκιος †ὁ Ἐφέσου Μακάριος †ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος †ὁ Ἐκυρίου Κωνσταντίνος †ὁ Νικομηδείας Μακάριος †ὁ Χαλκηδόνος Γρηγόριος †ὁ Προύσης Γεράσιμος †ὁ Βερροῖας Ζαχαρίας †ὁ Βιζύης Ἰερεμίας †ὁ Συληβρ... ὁ Λήμνου Μακάριος ὁ Γρεβενῶν; Ἀνθιμος;

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Η. ΔΕΛΙΑΛΗΣ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εἶχα δημοσιεύσει στίς 26 Ὀκτωβρίου 1962 στήν ἐφημερίδα Μακεδονία τῆς Θεσσαλονίκης, μέ τή συμπλήρωση 50 χρόνων ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Μακεδονικῆς πρωτεύουσας, ἕνα ἄρθρο σχετικὸ μέ τὴν παιδεία στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας στήν πόλη τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ὑστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες, σεβαστὸς συνταξιούχος ἐκπαιδευτικὸς, ὁ αἰμίμηστος Δ. Παπαγεράκης, ἀποθανὼν πρό τιῶν ἐτῶν, μέ ἐπεσκέφθη στὸ γραφεῖο μου καί ἔθεσε στή διάθεσή μου ἐκτεταμένο σημεῖωμα σχετικὸ μέ τὸ θέμα αὐτὸ πού περιέχει σημαντικὲς πληροφορίες καί τίς ὁποῖες κρίνω σκόπιμο νὰ δημοσιεύσω ἐδῶ γιὰ νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν ἀπὸ τοὺς ἀσχολουμένους μέ παρεμφερῆ θέματα στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας¹.

Στὸ κεφάλαιο πού ἀναφέρετε τὸ τί δημοσίευσε ὁ διαπρεπὴς δημοσιολόγος Richard von Mach στίς ἐρευνές του διὰ τὰ ἔτη 1895-1896, γράφετε ὅτι στὰ δύο βιλαέτια τῆς Μακεδονίας

1. Στὸ μεταξὺ διάστημα ἐξεδόθη ἀπὸ τὴν Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν τὸ πολὺ ἐνδιαφέρον βιβλίο τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Σ τ ε φ. Π α π α δ ο π ο Ὑ λ ο υ, Ἐκπαιδευτικὴ καί κοινωνικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν τελευταῖο αἰῶνα τῆς τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1970, 8ον, σελ. 290.